

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö hallinnon automaattisen päätöksenteon käyttöalaa ja läpinäkyvyyttä koskevista säännösluonnoksista

1. Automaattisen käsittelyn sallittu käyttöala

1.1. Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaa *oikeudellisesti*?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Tuomioistuinlain 7 luvun 1 §:n mukaan vakuutusosoikeuden tehtävänä on toimia toimeentuloturvasioiden erityistuomioistuimena. Tähän nähden vakuutusosoikeus ei lausu ehdotettujen säännösten sisällöistä. Vakuutusosoikeus toteaa kuitenkin, että ensimmäisen asteen päätöksiä antavat muun muassa Kansaneläkelaitos, työeläke- ja työtapaturmayhtiöt sekä työttömyyskassat, jotka mahdollisesti käyttävät toiminnassaan automatisoitua päätöksentekoa. Muutoksenhakujärjestelmä on suuressa osassa vakuutusosoikeuden käsittelemissä asioissa kaksiportainen, jolloin muutoksenhaun alainen päätös vakuutusosoikeudessa on yleensä jonkin muutoksenhakulautakunnan antama päätös. Muutoksenhakuelimen näkökulmasta ei ole merkitystä sillä, onko kyseessä automaattinen ratkaisu tai ratkaisu, jossa on käytetty avustavaa automaatiota taikka manuaalinen ratkaisu. Se, millä tavoin päätös on annettu, on valituksenalaisen päätöksen antaneella taholla. Muutoksenhaun näkökulmasta tärkeintä on, että päätöksenteossa käytetyt tiedot, mukaan lukien nimi- ja osoitetiedot ovat oikein ja että päätös on perusteltu hallintolain mukaisesti, koska ratkaistavana muutoksenhakuelimessä on kysymys esimerkiksi oikeus johonkin etuuteen, eikä se, miten valituksenalainen päätös on tehty.

1.2. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Miten arvioitte ehdotuksen lähtökohtaatoiminnassanne *automatisoitavien asiaryhmien* kannalta?

Emme tee automaattisia päätöksiä tai kysymys ei ole relevantti.

Perustelut ja lisätiedot:

Vakuutusosoikeuden lainkäyttötoiminnassa tai hallinnollisissa asioissa ei tehdä automatisoituja päätöksiä.

1.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: Millaisia 2 momentin määritelmän mukaisia tilanteita tunnistatte toiminnassanne?

Kts. edellä.

1.4. Tulisiko myös muun kuin 2 momentissa tarkoitetun avustavan tai valmistelevan automaation käyttöä säännellä hallinto-oikeudellisesti?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Vakuutusosoikeuden tehtävänä on toimia toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena. Tähän nähden vakuutusosoikeus ei lausu tästä kohdasta.

1.5. Muut huomiot käyttöalasääntelystä:

-

2. Oikeussuojakeinot

2.1. Ehdotettu 25 a §:n muotoilu mahdollistaa myös oikaisuvaatimuksen käsittelyn automaattisesti. Miten arvioitte ehdotusta tältä osin?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Vakuutusosoikeuden toimialalla sovelletaan pääsääntöisesti menettelyä, jossa muutoksenhakija toimittaa valituskirjelmänsä ensimmäisen asteen päätöksen tehneelle etuuslaitokselle, jonka lakisääteisenä velvollisuutena on tutkia, voiko se itseoikaista tehdyn päätöksen. Mikäli etuuslaitos itseoikaisee aiemman päätöksen, antaa se asiasta uuden päätöksen. Mikäli etuuslaitos katsoo, että se ei voi itseoikaista tehtyä päätöstä tai se itseoikaisee päätöksen vain osittain, toimittaa etuuslaitos valituskirjelmän, asian asiakirjat ja oman lausuntonsa vakuutusosoikeudelle valitusasiana käsiteltäväksi. Vakuutusosoikeuden näkemys on, että tähän menettelyyn automaattinen käsittely ei sovellu.

2.2. Mitkä muut menettelyt toteuttaisivat tehokkaasti oikeussuojaa automaattisen päätöksenteon yhteydessä?

Kuten kohdassa 1.1 on todettu laadukkaat päätöksen perustelut ovat ensiarvoisen tärkeitä oikeussuojakeino.

2.3. Kysymys viranomaisille ja julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille: mitä soveltamanne lainsäädännön oikeussuojakeinoja pidätte tässä yhteydessä tehokkaina ja miksi?

Ei lausuttavaa.

2.4. Muut huomiot oikeussuojakysymyksistä:

Automaattisessa päätöksenteossa voi tulla eteen tilanne, että järjestelmässä on systemaattinen virhe (esimerkiksi metatiedot tai algoritmi voi olla virheellinen tai tietoja voidaan poimia väärästä kohdasta), jonka vuoksi iso joukko päätöksiä on virheellisiä tai yksittäisen henkilön päätös on

virheellinen. Tällaisia selvästi automatisaatiosta johtuvia tilanteita varten tulisi olla etukäteen mietittynä oikeussuojakeino, joka ei edellytä päätöksen kohteen omaa toimintaa ja joka mahdollistaa esimerkiksi sen, että virheelliset päätökset oikaistaan viran puolesta ilman erillistä oikaisuhakemusta tai muutoksenhakua muutoksenhakuelimelle, jotta yksityisen henkilön oikeussuoja toteutuu ja jotta muutoksenhakuelimet eivät kuormittuisi tällaisilla asioilla.

3. Tietosuoja

3.1. Miten arvioitte tätä koskevaa kantaa?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Vakuutusosoikeuden tehtävänä on toimia toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena. Tähän nähden vakuutusosoikeus ei lausu tästä kohdasta.

3.2. Tulisiko yleislakiin sisällyttää suojatoimia erityisiin henkilötietoryhmiin tai ns. valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tietoihin (esimerkiksi sosiaalihuollon tarve) liittyen?

-

Perustelut ja muutosehdotukset:

Kts. edellä.

3.3. Muut huomiot tietosuojakysymyksistä:

-

4. Käsittelyn julkisuus ja läpinäkyvyys

4.1. Pidättekö ehdotettua lähestymistapaa oikeana?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.2. Kannatatteko lisätietojen antajaa koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 4 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.3. Kannatatteko automaattisesta käsittelystä ilmoittamista koskevaa muutosehdotusta (HL 44 §:n 1 momentin 5 kohta)?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.4. Kannatatteko ehdotusta hallintoasioiden automaattista käsittelyä koskevan kuvauksen julkaisemisesta?

Kyllä

Perustelut ja muutosehdotukset:

-

4.5. Millaisia tietoja automaattista käsittelyä koskevaan kuvaukseen tulisi sisältyä?

Vakuutusosoikeuden tehtävänä on toimia toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena. Tähän nähden vakuutusosoikeus ei lausu tästä kohdasta.

4.6. Muut julkisuutta ja läpinäkyvyyttä koskevat huomiot

Vakuutusosoikeuden näkemyksen mukaan käsittelyn julkisuus ja läpinäkyvyys ovat ehdottoman tärkeitä oikeussuojan kannalta. Mahdollisuus ottaa yhteyttä sellaiseen henkilöön / henkilöihin, jolla / joilla on kyseiseen automatisoituun käsittelyyn ja haettuun etuuteen liittyvä riittävä asiantuntemus voi vähentää muutoksenhaun tarvetta.

5. Muut huomiot

5.1. Muut huomiot ehdotetusta sääntelystä

-

Kivari Tuula
Vakuutusosoikeus - Ylituomari